

Destrucció a tota costa 2012

GREENPEACE

BONA GESTIÓ COSTANERA

MALA GESTIÓ COSTANERA

Índex

1. Els rostres de la costa	4
2. Introducció	8
3. Anàlisi territorial	10
Girona	10
Barcelona	13
Tarragona i Terres de l'Ebre	16
4. Referències	18

© PEDRO ARMESTRE

Em dic Jordy Stolk, sóc del sud d'Holanda però treballa a les illes Medes com a instructor de submarinisme. Tinc 21 anys i estic solter. Em sento com una persona apolítica però tinc la creença que hi ha alguna cosa més que aquest planeta.

El que més m'agrada d'aquest lloc és el mar, la tranquil·litat i l'emoció del submarinisme. Estic sempre en l'aigua i m'agraden totes les activitats i tot el que es pot fer en el mar. Per això tinc aquest treball perquè el submarinisme és la meva passió. Vaig començar a faig submarinisme a Espanya de petit i vaig decidir venir-me aquí. Vaig demanar treball a la mateixa escola de submarinisme en la qual vaig començar i a la qual he anat sempre, i aquí estic!

Penso que tots hem de respectar el mar i els animals que hi viuen, i treballa en una reserva marina per aquesta raó. Aquesta és una iniciativa d'oci respectuosa amb el medi ambient i això alhora genera altres beneficis.

La costa en aquesta zona està ben com està al meu entendre, tant de bo pugui gaudir-la així molt temps.

Tinc 31 anys i el meu nom és Gala Pin, com tota la meva generació, tinc diversos treballs, a cadascú més precari. Crec que la meva ideologia pertany a un paradigma polític del segle XX, les coses es mostren en el fer. Des de l'Associació de Veïns de l'Òstia treballem amb la Plataforma Defensem el Port Vell per evitar la privatització definitiva de terrenys públics, com el Moll d'Espanya, i per incidir en la possibilitat de generar espais en els nostres ports que garanteixin el dret a la ciutat de les persones. Actualment, el port em genera sensació de injustícia i corrupció, ara com ara; lluitem perquè això deixi de passar en aquest cas.

Des de l'associació de veïns amb la qual treballo ens preocupa com l'APB (Autoritat Portuària de Barcelona) fa un ús de terrenys de domini públic per extreure únicament benefici econòmic, vulnerant el dret a la ciutat, el qual també inclou el medi ambient i afecta al nostre barri i els seus veïns.

El meu dia a dia està imbricat amb el de l'Associació de Veïns de l'Òstia, el meu treball i l'activisme a la Xarxa. La meva preocupació pel medi ambient ve de la certesa que no es poden parcelar les lluites, allò que afectarà a la població del nostre barri també agredirà al medi ambient.

Les autoritats portuàries són administracions públiques que influeixen en els ritmes i models de ciutat en les quals estan inserides. El projecte de reconstrucció del Port Vell, juntament amb l'ampliació de MB92 (una drassana per a iots de luxe vinculat a Roman Abramovich) respon, d'una banda, a la voluntat de determinat tipus de capital d'assentar-se en el centre de la ciutat, per una altra, a construir un resort, un espai de luxe tancat; un gueto per a súperrics en un moment de crisi econòmica galopant. Les conseqüències d'aquest projecte, principalment sobre les famílies amb menys recursos del barri per la pujada dels preus de lloguer, i pel tipus d'economia excloent que genera, és el que més ens alerta a mi i a les veïnes que treballem per un barri amb menys desigualtat social. Els megaiots generaran a més 75 m³ diaris de residus, alguns tòxics sense especificar, el blindatge que requerirà una zona d'aquest tipus suposa acabar amb la maritimitat de Barcelona, amb la seva relació amb el mar en pro dels interessos d'uns pocs.

No puc dir que ara com ara el port em generi gairebé cap sensació positiva, tots els projectes que l'APB ha projectat a l'entorn de la Barceloneta han estat orientats a l'explotació neoliberal del territori, impulsats pel que ara es diu popularment "l'1%" i aprovats amb el consentiment de la classe política.

© PEDRO ARMESTRE

Introducció

A les quatre vegueries (dotze comarques amb 946 municipis)¹ de la franja litoral de Catalunya s'hi concentra el 63% de la població catalana. Entre 2001 i 2006 la població costanera catalana va créixer, en conjunt, un 11,07%. La costa s'estén gairebé en 700 km de llarg i consta d'una varietat de sistemes costaners de clima temperat, dels quals 270 km són platges. Aquesta franja té una geologia i una biodiversitat considerables, representades en els seus penya-segats, costes rocoses, platges de sorra, costes baixes, estuaris i deltes com el de l'Ebre. A més a més, hi ha espècies de protecció singular, com la *Posidonia oceanica*, que constitueix un dels ecosistemes més productius de la mar Mediterrània.

Les costes catalanes alberguen un conjunt divers de béns i de serveis que afecten directament el benestar de les comunitats costaneres. El clima mediterrani ha ajudat a crear l'estructura actual de la zona, que està dominada per les activitats típiques de la costa com el turisme, el comerç, l'agricultura i, més recentment, el desenvolupament residencial. Les activitats industrials i comercials estan fortament associades amb les àrees metropolitanes de Barcelona (Central) i Tarragona (Sud), però són menys importants al llarg de la resta de la costa, on dominen altres activitats econòmiques (principalment el turisme). Durant el període 1996-2006² l'economia catalana va créixer amb força a partir del turisme i la construcció, dos sectors essencials però que solen minvar en períodes de crisi. El creixement va tenir el seu impacte paral·lel en altres sectors, com per exemple en els municipis de la costa, on l'increment en la producció de residus sòlids urbans va ser d'un 42,56% entre 1996 i 2006.

Una investigació³ duta a terme l'any 2009, va avaluar el valor de la producció que els ecosistemes proporcionen a la zona del litoral català. Els resultats mostren que el 2004 un total de 3.195 milions de dòlars/any (2.573.000 ?) són proporcionats als ciutadans locals pels ecosistemes costaners que circumden Catalunya. D'una manera explícita, l'enfocament il·lustra la contribució dels sistemes naturals del medi al benestar

de les comunitats en la zona costanera catalana. En aquest estudi se subratlla la necessitat de tenir en compte els sistemes costaners en les estratègies de gestió per garantir-ne el correcte manteniment i conservació. A més a més, calculava, per exemple, que el valor del servei de regulació del litoral català per a la protecció contra les perturbacions, com les tempestes i els vendavals, és de 62.324 euros per hectàrea i any. És a dir, si no existís la barrera natural del litoral, s'hauria de realitzar una inversió equivalent per protegir la seguretat i les infraestructures existents en la franja costanera. Finalment –i com era d'esperar per l'estructura productiva de Catalunya–, de tots els ecosistemes costaners, el valor dels serveis de platges i dunes era dels més alts, ratllant els 84.000 euros per hectàrea i any, ja que és en aquests sorrals on més s'assenta la indústria turística i, per tant, els que el mateix sector hauria de tractar amb més cura.⁴

L'any 2004, el Govern català va aprovar inicialment el Pla director urbanístic del sistema costaner (PDUSC), un pla per a la protecció dels espais del litoral enfront de la urbanització o l'edificació. El PDUSC s'inspira en els principis del desenvolupament urbanístic sostenible ja que proposa un ús racional del territori i del medi ambient que faci compatibles les necessitats de creixement amb les de preservació dels recursos naturals, paisatgístics i culturals. La diagnosi prèvia per a l'elaboració del pla va constatar que més de la meitat de la franja litoral catalana estava urbanitzada, o podria estar-ho en un futur pròxim, per l'actual classificació del sòl. El mateix pla adverteix dels riscos de la consolidació de la zona litoral com un continu urbà, riscos tant per als ecosistemes com per a la mobilitat de les persones i per al valor paisatgístic, cultural i d'oci de la zona.

Per protegir les zones costaneres que encara no han sofert actuacions urbanístiques, el pla proposa la conversió del sòl urbanitzable no programat i el no urbanitzable en «sòl no urbanitzable costaner», la qual cosa n'impediria el desenvolupament urbanístic en el futur.⁵ Aquesta mesura, juntament amb el nou territori

classificat com a espai d'interès natural (EIN), implicaria la protecció de 24.500 ha de terrenys costaners. Per als terrenys ja classificats com a urbans o urbanitzables delimitats, s'exigirà el màxim compliment de la legislació vigent quant al respecte de les normes marcades per la Llei de costes i l'adequació de les edificacions al seu entorn. D'altra banda, el PDUSC va suposar, també, un augment de la pressió constructiva més enllà de la franja dels 500 m.

El preocupant estat de conservació dels ecosistemes litorals de Catalunya, com passa en bona part de l'Estat espanyol, es relaciona amb un procés desmesurat d'urbanització de la costa. Els problemes freqüents causats per l'activitat humana al litoral català (Costa Brava, el Maresme, la Costa Central, la Costa Daurada i el delta de l'Ebre), tenint en compte els diferents tipus d'ecosistemes (llits d'algues, penya-segats, deltes, aiguamolls, platges i dunes), reiteren el seu estret vincle amb la massiva urbanització; de fet, ha provocat l'eliminació dels ecosistemes naturals de bona part del litoral emergit de Catalunya, i amb ell, els serveis i beneficis que se'n pot obtenir a llarg termini. La situació és tan greu que fa necessària la catalogació i protecció immediata de la gran majoria d'espais lliures que encara hi ha al litoral.⁶

Una idea de la pressió turística que s'exerceix sobre les costes peninsulars l'ofereix el fet que cada quilòmetre rep a l'any 5.759 turistes estrangers. El repartiment per comunitats autònomes és bastant desigual: Catalunya, amb 18.868 turistes/km de costa, encapçala les estadístiques.⁷ I només a Catalunya ja hi havia 3.492 ancoratges inventariats el 2009, segons la Federación Española de Asociaciones de Puertos Deportivos y Turísticos.

Amb aquests patrons, doncs, no és estrany que segons un informe⁸ que va publicar *National Geographic* el 2004 –on diversos experts classificaven 115 llocs del món sobre la base de diversos criteris ecològics, socials, culturals i de qualitat turística–, la Costa Brava hi figurés entre les deu últimes posicions per considerar que tenia unes platges abarrotades, amb un turisme de massa, poc atractiu i en mal estat. Segons l'última enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió (CEO), un 53% de catalans estan a favor que els

turistes paguin una taxa per passar la nit en un dels establiments turístics catalans i utilitzar els serveis de Catalunya.⁹ El Govern defensa que altres destinacions com París i Roma cobren als turistes i calcula que ingressaria 100 milions d'euros amb ella (s'aplicarien 3 euros si és un hotel de cinc estrelles o un creuer, i 2 euros per als de quatre estrelles; per a la resta, 1 euro per persona i nit, tot i que com a màxim es pagarien deu nits seguides).¹⁰ La controvertida taxa turística ha de ser finalista, és a dir, que reverteixi en el propi sector turístic, encara que per ara la formulació està feta en termes molt generals: promoció turística; impuls del turisme de qualitat; protecció i preservació dels recursos turístics; foment, creació i millora dels productes turístics; foment de la competitivitat de les empreses turístiques i desenvolupament d'infraestructures turístiques.¹¹

Atesa la massificació de les costes, qualsevol iniciativa que ajudi a la diversificació del turisme i de les activitats que es desenvolupen a la franja litoral, serà una bona contribució per a la protecció dels sistemes costaners, per a la creació de nous usos més responsables i per reduir la pressió i frenar el col·lapse de les nostres costes. Però l'ecotaxa no hauria de limitar-se a establiments hotelers, els ports esportius han de ser sens dubte, també, part d'aquesta fiscalitat ambiental. El debat realment intel·ligent serà el que s'ha de fer amb els fons, perquè serveixin en primer lloc per millorar l'estat ambiental del medi natural costaner on s'assenta aquesta activitat turística i quins factors de control i planificació s'hauran d'establir. No pot ni ha de ser una mena de pluja benefactora ni de fons «per als amics». Cal elaborar una política molt complexa que passi per la gestió integrada de zones costaneres (GIZC), sense la qual el debat no arribarà a bon terme.

Anàlisi territorial

Girona

Club Méditerranée. Parc Natural del Cap de Creus (Alt Empordà): desmantellament del barri residencial

Benefici ambiental i social

El gran atractiu paisatgístic, climàtic i socioeconòmic de les comarques de la vegueria de Girona atrau i provoca actualment una gran pressió turística. L'element més preocupant és la proliferació de segones residències que progressivament urbanitzen el litoral. La velocitat d'aquest procés urbanitzador ha generat grans dèficits en infraestructures, com les de sanejament, el que comportarà la necessitat d'emprar més espai litoral per permetre pal·liar aquesta situació. Un altre greu problema és la gran concentració d'activitat nàutica esportiva. En altres zones això no seria un conflicte important, però a la Costa Brava, per la gran riquesa natural i el bon estat de conservació d'algunes de les zones, la fragilitat dels ecosistemes és molt gran.¹² La invasió del front i de les planes litorals per la intensa urbanització suposa una despesa important de diners públics per al manteniment de les infraestructures a l'hora de protegir-lo d'inundacions pels temporals. La saturació de la franja costanera suposa, també, la construcció de sistemes de sanejament per fer front als pics de població que ocupen el litoral només durant tres mesos a l'any.

El Club Med va ser construït per una empresa francesa als anys seixanta. El recinte era tan gran que fins i tot va ser dividit en barris, constituït per residències de luxe, propietat de ciutadans francesos en la seva majoria. Estava en un paratge natural dels més singulars de la costa catalana i per això, l'any 2004, el Ministeri de Medi Ambient va reconèixer que havia reservat 1,2 milions d'euros per sufragar les obres d'enderroc de les edificacions situades a la zona maritimoterrestre del complex ja que eren incompatibles amb l'entorn natural protegit.¹³

En el cas del desmantellament del Club Med, els interessos turístics i mediambientals xoquen una vegada més en el Parc Natural del Cap de Creus. El parc ha obert al públic per segon any consecutiu el paratge de Tudela, la zona que havia acollit durant trenta anys la ciutat de vacances del Club Méditerranée i que està catalogada com a reserva natural integral. La Generalitat i l'Ajuntament de Cadaqués han recalcat per totes les fonts possibles que l'obertura té limitacions, que la circulació només es permet en els itineraris senyalitzats, i han demanat per activa i per passiva als visitants respecte als minerals, plantes i animals de la zona. Encara que en aquesta ocasió les visites han estat gratuïtes, la Generalitat i l'Ajuntament mantenen la idea de posar un preu econòmic per visitar o arribar fins al paratge, una idea que podria materialitzar-se aquest mateix estiu, segons fonts del parc.¹⁴

Benefici econòmic

Entre 2008 i 2010 es va executar el projecte que preveia enderrocar les 430 construccions existents del Club Med al Cap de Creus, així com refer l'orografia i els drenatges naturals, eliminar la flora exòtica invasora i ordenar l'ús públic d'un espai de 200 ha. Malgrat totes les crítiques, el Club Med no va tancar fins al 2004, i l'àrdua tasca de tornar al lloc l'aspecte original va quedar en mans del Govern espanyol i de la Generalitat. En el cas del Club Med, l'enderroc va ser senzill perquè el Ministeri va comprar la propietat a la companyia francesa, especialitzada en aquest tipus de ciutats de vacances, per 4,5 milions d'euros l'any 2005. A aquests 4,5 milions que va pagar el Ministeri per la compra, cal sumar-hi els 3 milions que va costar enderrocar les cases i els 4 que la Generalitat s'hi ha gastat per gestionar els residus de les obres i reconstruir l'entorn ecològic. Recuperar el paratge natural haurà costat 11.500.000 d'euros i set anys de treballs per enderrocar les construccions que ocupaven unes sis hectàrees,¹⁵ a més d'arrencar més de 3.000 tones de vegetació invasiva. Els treballs de

recuperació van finalitzar el 2010, i des de llavors s'han fet altres actuacions que en permeten la visita ordenada, des d'habilitar els itineraris fins a la instal·lació de cartells explicatius.

Els 40.000 m² de deixalles han estat aprofitats en obres civils, com la construcció d'una marina seca a Roses.¹⁶

Reserva Marina de les Illes Medes

Benefici ambiental i social

L'arxipèlag de les Medes és un espai litoral amb un valor ecològic incalculable i és un referent en investigació submarina. És un territori amb una gran diversitat d'espais naturals com ara els penya-segats, les zones humides i la xarxa fluvial a la qual s'hi associa una gran biodiversitat de vegetació terrestre mediterrània que constitueix un paradís ornitològic. Els fons marins sorrencs alberguen una de les majors i més riques praderies de posidònia oceànica de la Mediterrània, que constitueixen un refugi per als peixos. Els fons rocosos calcaris conformen una infinitat de coves marines amb parets poblades d'animals i on es troben els coralls vermells, que són, sens dubte, un atractiu turístic per als milers de submarinistes que hi arriben cada any.

El fet que la pressió humana sobre aquest territori hagi estat petita fins als anys seixanta, a causa de les dificultats d'accés a la zona, en general, i a la pròpia orografia del litoral que dificulta encara més l'accés a punts concrets de la línia de costa, han permès que certes zones es conservin i continuïn mantenint els valors culturals i els indicadors de benestar social.¹⁷ Però, les Medes no són importants solament per a la pesca o per al turisme, també ho són per a la investigació i s'hi desenvolupen múltiples màsters, doctorats i programes europeus per a l'estudi d'espècies clau (esponges, gorgònies, corall vermell, llagosta, etc).¹⁸ Respecte a la pesca, els beneficis són clars: a la Reserva Marina, protegida des de 1983, hi ha entre

cinc i deu vegades més peixos que en qualsevol altre lloc de la costa catalana no protegida.¹⁹

Benefici econòmic

Les múltiples activitats d'oci recreatiu que s'ofereixen al voltant de l'arxipèlag suposen una font d'ingressos important per a la Costa Brava. Diverses empreses de submarinisme, nàutica, pesca recreativa i tradicional (a les àrees permeses), i educació ambiental fonamenten la seva economia gràcies a la conservació ambiental d'aquesta zona.

Els principals objectius que regulen les àrees marines protegides contemplen com a prioritari:

- aconseguir el desenvolupament sostenible del municipi directament connectat a la Reserva Marina,
- aconseguir una protecció eficaç de la zona i la seva biodiversitat, i
- promoure el turisme responsable sobre la base del patrimoni natural.

L'arxipèlag es troba a menys d'una milla del municipi de l'Estartit. Actualment, més del 70% del PIB està directament relacionat amb el turisme centrat en les illes, principalment a través de submarinisme, els vaixells amb fons de vidre i les visites als senders.²⁰ Tot i que la reserva ocupa menys d'1 km², el 2010 produïa 6 milions d'euros a l'any a través del turisme –vint vegades més que els ingressos de la pesca– i crea molts llocs de treball.²¹ Segons un altre estudi,²² l'any 2009 es van ingressar gairebé 5,2 milions d'euros per activitats directament relacionades amb el turisme actiu a les illes Medes: submarinisme amb i sense ampolles, caiacs i excursions marines. Mentre que l'any 1998-1999 es va calcular que es van ingressar cinc milions d'euros només de costos en nits d'hotel per a bussejadors. Aquestes xifres, sens dubte, donen idea de la importància no només econòmica sinó, també, ambiental de l'espai protegit.

L'impacte econòmic²³ d'aquestes activitats sostenibles es va calcular en més de 10 milions d'euros el 2011. La creació de la Reserva Marina s'ha traduït en noves empreses i nous llocs de treball (16 noves empreses i

180 nous llocs de treball en el sector), en la consolidació i la lleialtat d'una nova demanda, i en l'allunyament de l'estacionalitat turística, per manera d'oferir un producte turístic que s'ajusti a un mínim de set mesos cada any.

Però, el que és encara més important, el pressupost anual per a la gestió d'aquesta àrea marina protegida augmenta un 50% cada any amb els impostos del submarinisme (3,5 euros per persona/immersió), que s'estimen en una mitjana de 227.000 euros l'any en el Pla de gestió de 2008. El Govern català ofereix el restant fins ascendir a un pressupost total aproximat de 450.000 euros a l'any.

Cal recordar, com a conseqüències econòmiques indirectes, que durant el segle xx les illes Medes van tenir una gran importància per a la pesca local, ja que alberguen bons caladors, però la intensa activitat pesquera va fer minvar els recursos. Actualment, són un espai protegit que té els usos regulats, però sens dubte aquesta àrea marina protegida incrementa la producció pesquera en àrees veïnes, actuant com a potencial exportador de peixos i crustacis.

La platja de s'Abanell (Blanes): pèrdua de sorra

Cost ambiental i social

El problema suscitat a la platja de s'Abanell²⁴ és el d'una gradual pèrdua de la seva superfície, com a conseqüència d'una evolució morfològica en què predominen processos d'erosió (pèrdua) sobre processos d'aportació de sediments. Aquesta tendència, que s'observa des de fa unes dues dècades, s'ha accelerat en els últims anys per la pèrdua de suport de la platja en el seu extrem sud (a la zona del riu Tordera) i la disminució de l'ample de platja que en protegeix la part posterior durant l'impacte dels temporals.

Per bé que no es disposa d'estudis detallats que puguin valorar de forma individualitzada la contribució de

determinats successos a aquesta evolució de la platja, sí que se n'ha identificat diferents causes. Durant els anys seixanta, setanta i vuitanta del segle passat es van extreure del riu (de forma declarada) fins ben bé 3 milions de m³ de sorra i grava entre Fogars de la Tordera i el Pont de Blanes, que van provocar un descens mitjà del riu d'1,5 m. D'altra banda, als anys vuitanta es va construir un petit espigó (sense autorització) a la part final del marge dret del riu per mantenir-lo fix al seu lloc. La canalització del riu és encara més gran en l'actualitat, ja que l'Agència Catalana de l'Aigua (ACA) va col·locar a la zona de platja la caseta d'electrificació dels pous de la dessalinitzadora de Blanes, uns pous que actualment estan pràcticament tocant a la línia de mar. La «canalització» de la desembocadura fa que, avui dia, gran part de les aportacions del riu es perdin directament cap a dominis més profunds i, doncs, deixin de contribuir al balanç local de les platges del seu entorn. Finalment, el 1994, es va procedir a extreure una quantitat molt important de sediment (de l'ordre d'1 milió de m³) de la zona del delta de la Tordera en els voltants de la platja de s'Abanell, que va ser utilitzat per fer una recàrrega de sorra a la zona nord del Maresme.

Cost econòmic

El desembre de 2007 es va arribar a una situació d'erosió pràcticament total de la platja que va comportar pèrdues materials importants al passeig de la població amb la destrucció d'una part d'aquest. Des de llavors, l'Agència Catalana de l'Aigua va regenerar el novembre de 2007 (180.000 m³ de sorres) i un pressupost d'1 milió d'euros la part sud de la platja.²⁵ El material regenerat va desaparèixer en un mes. La Direcció General de Costes del Ministeri de Medi Ambient va regenerar l'abril de 2008 la part nord (150.000 m³ de sorres) amb un cost aproximat, segons càlculs de Greenpeace d'entre 600.000 i 750.000 euros. La Conselleria de Política Territorial i Obres Públiques va anunciar el 2009 una nova actuació amb caràcter d'urgència per regenerar la part mitjana de la platja. En els pressupostos generals de l'Estat, en aquesta mateixa data, hi figura un milió d'euros més per a la recuperació de la platja.²⁶ Actuacions realitzades en tres trams diferents d'una platja d'uns tres quilòmetres a causa de problemes competencials.

El problema de s'Abanell mostra un clar exemple de gestió «desintegrada» de la zona costanera. No hi ha manera possible d'aconseguir que totes les administracions implicades en una solució més o menys definitiva es posin d'acord i arribin a una solució única, amb què encara es fa més difícil una solució definitiva que tingui en consideració tota la dimensió espacial del problema, és a dir, el delta en la seva totalitat. Mentrestant, la injecció de diners públics per mantenir en «vigilància intensiva» la platja continua.

Barcelona

El Port Vell (Barcelona): modificació i ampliació del port

Cost ambiental i social

La presència humana al litoral de Barcelona és tan elevada que pràcticament pot considerar-se com una àrea totalment urbana. La problemàtica majoritària queda desplaçada a aspectes com la qualitat de les aigües de bany, la neteja de les platges, la presència de serveis, etc. Per bé que és urgent focalitzar l'atenció en la conservació dels espais lliures encara existents a la zona,²⁷ la gestió que s'hi realitza és just la contrària. En l'actualitat, s'està impulsant un pla del grup anglès Salamanca Investment que implica modificar el Port Vell per donar accés a grans iots de fins a 180 metres d'eslora i la construcció de diverses edificacions. El projecte, presentat a Mònaco, pretén tenir la nova marina llesta per a la tardor de 2012 i es va anunciar: «Els vaixells s'estan tornant més grans, més cridaners, i necessiten una casa. Volem oferir-los-en una de bona».²⁸ L'altre gran beneficiat de la reforma és Marina 92, una drassana de reparació de iots de luxe vinculada a Roman Abramòvitx, magnat del petroli i un dels homes més rics del món. Un dels seus grans iots, l'Eclipse, ha costat 850 milions d'euros. Les retallades en Sanitat a Catalunya el 2011 van ser de 900 milions d'euros.²⁹

El pla ha estat rebutjat pels grups municipals del PSC, ICV i Unitat per Barcelona (ERC-RCAT-DC) i

pels veïns que consideren que vulnera la cohesió del barri. Els pescadors també s'hi han manifestat en contra. La forma d'actuar del port és opaca i dificulta l'accés a la informació relativa a la concessió administrativa en domini públic portuari, que és de l'Estat,³⁰ un fet que ha provocat conflictes entre les administracions competents i els ciutadans afectats pel nou projecte.

No s'ha mesurat l'impacte ambiental i social que tindria el projecte, però els veïns consideren que «no és integrador amb la ciutat i és un gueto per a rics».³¹ Preocupa, sens dubte, el dany en la identitat del front litoral, que ja ha perdut gairebé tota la seva identitat cultural, i l'oblit de les seves arrels i del vincle amb el litoral, que fa molt de temps va sucumbir amb la construcció del port de Barcelona, del Maremàgnum o del ja denunciat hotel Vela.³²

Cost econòmic

Des de l'Organització d'Armadors de Pesca de Catalunya, s'ha denunciat que no s'ha avaluat com afectaria l'arribada de megaiots a les activitats econòmiques tradicionals que es realitzen al Moll dels Pescadors. Però, el més important és que no s'ha valorat com aquesta nova construcció portuària afectarà al ja molt maltractat litoral barceloní. En condicions de clima suau, s'estima que les platges de Barcelona creades artificialment i mitjanament obertes, poden perdre anualment com a mitjana del 2% al 5% de la sorra aportada. En els temporals que van afectar Barcelona el 2002 se'n van perdre 150.000 m³ es va haver de reparar totalment el que s'havia construït del port de Barcelona.³³ A causa de l'estat de la costa en aquesta zona, el Pla d'Estabilització de les platges de Barcelona té com a objectiu la protecció de la façana marítima de la ciutat i evitar la pèrdua de sorra que es produeix cada any per efecte dels temporals de mar. El propòsit és el reforç del front litoral, per garantir aquesta conservació de la sorra de les platges, així com la qualitat mediambiental de l'aigua.³⁴ El projecte té un cost de 33 milions d'euros –finançats pel Ministeri de Medi Ambient–, i el pla d'estabilització comprèn els gairebé cinc quilòmetres de costa de la capital catalana.

Encara que la concessió per a l'obra s'ha realitzat per una venda a l'empresa de 30 milions d'euros,³⁵ amb el beneplàcit de l'Autoritat Portuària, sens dubte els beneficis privats s'hauran de compensar amb la socialització dels elevadíssims costos de la restauració del medi a causa de l'estat crític de salut ambiental d'aquest tram del litoral català. Finalment, s'ha d'assenyalar que el sector de la marina esportiva ha caigut en un 60% des que es va iniciar la crisi i que hi ha un descens de les matriculacions del 13,9% el 2011 respecte a l'any anterior, amb què se superen les pitjors previsions.³⁶

Maresme: regeneracions de platja amb impacte en la pesca

Cost ambiental i social

Hi ha dues causes per les quals les abans llargues i sorrenques platges del Maresme s'estan quedant sense sorra, i ambdues són per causa de l'acció humana. L'una és el creixement de la superfície artificial amb l'abandonament de la massa forestal i l'aportació de sediments de forma natural pels rius i, l'altra, la construcció massiva de ports que escanyen el flux natural dels sediments. Els problemes del litoral català, des del sud de la Costa Brava fins al Garraf, són un mal endèmic des de fa ja 24 anys. Després d'aquests anys que han passat des del primer dragatge –davant del Masnou– el sistema bentònic (conjunt d'organismes que viuen en els fons aquàtics) encara roman amb baixos nivells de biomassa. La zona continua sense ser apta per a la vida de nombroses espècies de peixos, mol·luscs, algues i altres invertebrats marins.

Fa divuit anys Cabrera de Mar tenia 2,9 km de platja i ara només en queden 500 m. Dels gairebé 200.000 m³ de sorra escampats a Cabrera el 2009, un any més tard –i després de les tempestes d'hivern–, només se'n van conservar uns 20.000³⁷ m³. Ens fem així una idea dels diners llençats a mar, literalment, que suposa una reposició d'aquest tipus, en què el cost estimat és de 4 euros per a la reposició d'1 m³ de sorra.

Una de les solucions que es planteja freqüentment, i que suposa prolongar en el temps els problemes ambientals d'aquesta zona, és el dragatge de sorres des del llit marí a les platges. El sistema d'una draga (nau proveïda d'una màquina de dragar), que aspira sorra del fons i l'aboca a les platges, no impedeix que els temporals de llevant (el 70% dels que afecten el Maresme) tornin a emportar-se la sorra. Els pescadors de la comarca consideren que amb aquest tipus d'actuacions se'ls destrossa la temporada.³⁸ Des del punt de vista ecològic, el dragatge del fons provoca una desertització irreparable, amb greus danys a la flora i a la fauna. I el que és pitjor, quan creixen els temporals en aquesta zona el mar no només destrueix les platges sinó, també, els passeigs marítims, les vies de tren i les edificacions a primera línia de mar.

Cost econòmic

Durant anys s'han llençat milions d'euros a mar per regenerar aquestes platges per aconseguir que la sorra només hi agunti tres o quatre mesos.³⁹ De 2005 a 2010 l'Estat s'ha gastat 23 milions d'euros en regeneracions.⁴⁰ Poc temps després, en el primer temporal a darrers de 2010, la tempesta s'empassava de nou gairebé 370.000 m³ de sorra amb un cost superior als 2 milions d'euros (el cost d'un metre cúbic de sorra oscil·la entre els 4 i els 6 euros, aproximadament).⁴¹ A més a més, la sorra havia estat regenerada a l'agost, uns mesos abans del temporal.

L'elevat cost de cada regeneració resulta «insultant» per als professionals de la pesca. Segons la confraria de pescadors d'Arenys de Mar i l'Associació d'Armadors d'Arts Menors, una regeneració que es va efectuar a la costa de Cabrera de Mar el 2005 amb 1 milió de m³ va tenir un cost de 6,4 milions d'euros. La platja, en l'actualitat, ha desaparegut.⁴² El 2010, Cabrera de Mar, Premià, Vilassar de Mar i Montgat van rebre entre 100.000 i 150.000 m³ de sorra amb un cost de 2,24 milions d'euros.

Hi ha diverses solucions, algunes obres d'enginyeria, però la més segura i econòmica a llarg termini és sens dubte la restauració ambiental, que permetria la comunicació natural entre terra i mar. D'altra banda,

els ports que són, en part, els responsables d'aquestes alteracions, haurien d'assumir en les seves taxes portuàries els costos d'exercicis com l'anomenat *bypass* que és conduir o desviar la sorra des del costat on més s'acumula cap a les platges que en pateixen pèrdua. I, finalment, cal conscienciar sobre un canvi de mentalitat per part dels usuaris. Les platges de sorra blanca són cada vegada més escasses i costoses i algunes, com la del Maresme, eren de còdols abans de l'arribada del turisme de «sol i platja».

Iniciatives de gestió integrada d'àrees del litoral, un bon exemple al Garraf

Benefici ambiental i social

Cal, vistos els problemes ambientals a Catalunya, incorporar instruments de gestió de caràcter participatiu que impliquen la societat amb caràcter voluntari i dinamitzen i agiliten la resolució de problemes administratius de coordinació i de claredat competencial –com els retards de l'administració per trobar eines de gestió d'alguns espais marins que ho necessiten. Aquests exercicis de cooperació en la gestió costanera des de les bases socials aporten pes als usuaris directes de la franja litoral, amb què es responsabilitzen i se senten part de la seva conservació i recuperació. A Catalunya hi trobem alguns bons exemples dels beneficis que això suposa.

Hi ha diferents grups i associacions que treballen en la gestió integrada del litoral, ja sigui amb fons públics, fons propis o amb el finançament d'entitats privades com, per exemple, l'Escola del Mar de Badalona, que ofereix diferents projectes educatius marins. També, el Consorci El Far, que ha creat un sistema d'indicadors del litoral català i un geoportal d'Infraestructura de dades espacials de Catalunya per la costa que té com a principal objectiu millorar i incrementar l'accés a la informació existent per a tota la comunitat d'usuaris. D'aquesta forma, la seva participació en la gestió de la costa pot ser més activa i documentada. La informació que es facilita procedeix de les diferents administracions públiques –com la Generalitat de

Catalunya, el govern estatal i entitats locals, així com d'altres institucions públiques i privades de Catalunya. Un altre exemple a destacar és el de la Xarxa de Custòdia del Territori, amb el seu grup de treball de custòdia marina, que és un bon model de col·laboració en xarxa de diverses ONG en el medi marí i algunes empreses que impliquen els sectors i els usuaris de la costa.⁴³

Precisament, des d'aquest grup de treball de custòdia marina, el 2009 es va començar a promoure una àrea marina protegida al Garraf. El Garraf és una de les zones litorals amb més impactes derivats de l'activitat humana de tot Catalunya, però amb una gran riquesa marina, on destaquen els fons de posidònia i espècies marines que apareixen a la Directiva d'Habitat (92/43/CEE), com la tortuga babaua o el dofí mular, entre d'altres. Aquesta proposta de protecció s'ha consensuat amb la confraria de pescadors artesanals de Sitges i ocuparia una superfície de gairebé 3.000 ha, de les quals la meitat constituïrien una reserva integral. El principal escull és la resistència de l'Estat davant d'aquesta proposta que promou la cogestió per part d'un consorci local, amb participació d'una ONG de custòdia i els propis pescadors.

Benefici econòmic

La recuperació del domini públic marítimoterrestre a la costa del Garraf va suposar una inversió de 2,5 milions d'euros per unes obres que van acabar el 2010 i que van suposar la demolició d'ocupacions il·legals, el transvasament de sorres i la regeneració de les platges. Gràcies a l'impuls del Pla de gestió va ser possible la creació del parc d'esculls del Garraf, pioner a la península pel seu disseny i les seves característiques, promogut per Acció Natura, el Consorci dels Colls i Miralpeix-Costa del Garraf i amb la col·laboració de la confraria de pescadors de Sitges, la confraria de pescadors de Vilanova i la Geltrú, el Departament de Medi Ambient i Habitatge i la Direcció General de Política Territorial. El Consorci dels Colls i Miralpeix-Costa del Garraf és un organisme públic creat amb l'objectiu de gestionar d'una manera sostenible l'àmbit costaner, marí i terrestre de la comarca del Garraf per afavorir la

connectivitat biològica d'aquests espais amb el Parc del Garraf i al Parc del Foix.

La regeneració de les costes de Barcelona⁴⁴ comporta la millora dels caladors de pesca, augmenta els ingressos en activitats de turisme actiu com submarinisme, rutes verdes i altres activitats aquàtiques, i ha suposat la creació de nous llocs de treball en el marc de la gestió integrada costanera.

Tarragona i Terres de l'Ebre

Delta de l'Ebre (Baix Ebre i Montsià): costos del canvi climàtic

Cost ambiental i social

El delta de l'Ebre presenta conflictes ambientals importants que s'agreugen sens dubte pel canvi climàtic. El delta és un exemple clar de com les polítiques de gestió del litoral, per molt pioneres que siguin –com les que es duen a terme des de la Generalitat i des de la Direcció General de Costes de l'Estat–, no serveixen de res si no es té clara una estratègia a llarg termini d'adaptació al canvi climàtic.

La zona es troba en un espai amenaçat contínuament pel perill d'accidents a les plantes nuclears de producció d'electricitat localitzades a la vegueria, així com per accidents a les zones d'indústria petroquímica del Camp de Tarragona. A part d'aquests perills latents, hi ha altres riscos com els derivats de l'ús de pesticides i fertilitzants en les explotacions agrícoles de l'àrea. És evident que cal establir bons plans de gestió del parc i la seva àrea d'influència que en permetin la conservació i la millora de la situació mediambiental i, sobretot, que en regulin la pressió turística. El delta va ser declarat Parc Natural el 1983 i ampliat el 1986.

El delta de l'Ebre és un espai únic a la península Ibèrica i és de gran importància a escala europea per a la

conservació de grans zones humides i del gran nombre d'espècies d'aus migratòries. L'arrossar forma part substancial del paisatge del delta i constitueix per si mateix una zona humida d'importància cabdal que comporta, d'una banda, una producció alimentària enorme per a les espècies salvatges, i, d'altra banda, l'existència d'una vegetació característica. Els camps d'arròs cobreixen unes 20.000 ha. Segons un estudi de la Generalitat de Catalunya, amb els horitzons previstos de canvi climàtic al delta, hi estarien en risc entre 6.500 i 11.187 m² d'arrossars.⁴⁵ La pesca marina depèn d'aquest important aiguamoll i se centra al voltant de l'Ampolla, Deltebre i Sant Carles de la Ràpita; en el delta de l'Ebre es captura el 10% del volum total de captures de pesca a Catalunya, que representen el 13% del valor en el mercat.⁴⁶

El principal perill a què s'enfronten els deltes existents al litoral de Catalunya és la gran disminució de les aportacions sedimentàries. Aquesta disminució està motivada per la proliferació de preses per aprofitar, tant energèticament com per al reg, gran part de la xarxa hidrogràfica catalana. S'estima que els embassaments suposen la retenció del 93,7% del sediment que el riu aportaria al delta.⁴⁷ A més, la retenció dels sediments en les noves barreres construïdes es veu accentuada per la reforestació d'àmplies zones amb l'objectiu de retardar la colmatació de les preses per acumulació de sediments i minimitzar-ne les necessitats de dragatge. L'altre gran problema és la contaminació, ja sigui de les aigües superficials o dels aqüífers subterranis.⁴⁸ A causa de la desnaturalització del riu aigües amunt i als canvis previstos pel canvi climàtic el delta corre un seriós perill. Una de les zones més afectades per les inundacions és la de la Badia dels Alfacs, que conforma un autèntic niu pel qual es passegen unes 300 espècies d'aus de les 600 existents a Europa. Per evitar la pujada del mar s'ha dissenyat un pegat: un gran mur de formigó. Moltes de les aus esmentades tenen cura de les seves cries vora els terrenys que serviran de mur.

La urbanització intensiva a la franja litoral de les poblacions del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre ha conformat en aquests territoris una estructura urbana que difícilment pot fer front a funcions bàsiques com la depuració de les aigües residuals. Ni tan sols

l'amenaça, sempre latent, del perill industrial o fins i tot nuclear, ha representat un fre al sobredesenvolupament urbà d'aquest front costaner. El turisme al delta de l'Ebre té un valor econòmic anual total d'uns 100 milions d'euros.⁴⁹ Però, si no es frena la degradació d'aquest entorn es perdrà el valor econòmic que aquest meravellós espai natural ofereix.

d'ecosistemes al delta o, per contra, s'aborden polítiques en forma de gestió integrada per evitar no solament la pèrdua de diners sinó també la desaparició d'aquesta joia natural.

Cost econòmic

El delta de l'Ebre està en retrocés per la gran disminució de les aportacions sedimentàries que motiva la proliferació de preses per als aprofitaments tant energètics com de reg. Si es considera que el flux anual dels serveis en forma de beneficis dels ecosistemes per a la costa i el delta es va estimar entre 40 i 60 milions de dòlars el 2004,⁵⁰ és evident que cal cercar bones estratègies de gestió que ajudin a preservar aquest ecosistema. Així, els projectes de reforestació d'àmplies zones que es duen a terme amb l'objectiu de retardar la colmatació de les preses i minimitzar les necessitats de dragatge contribuirien, com ja s'ha comentat, al retrocés del delta.

Des de 2009 hi ha en marxa un projecte de construcció de dics al llarg del delta de l'Ebre per protegir-los de la pujada del nivell del mar. El primer mur va costar uns 16 milions d'euros i el Ministeri de Medi Ambient ha previst fer l'any 2013 una obra semblant a la façana nord de la desembocadura. Amb l'escàs cabal de l'Ebre i la retenció de sediments a causa de les preses, de poc servirà envoltar-lo de totxos perquè pugui mantenir-se. Les característiques actuals del riu converteixen la desembocadura en un miracle insostenible. Si l'Ebre gairebé no té cabal per arrossegat sediments, el delta només podrà sostenir-se de forma artificial.⁵¹ Aquests murs, al seu torn, afavoriran l'explotació turística de la zona i permetran el pas a àrees abans inaccessibles. El Pla integral de protecció del delta de l'Ebre (PIPDE) porta un bon ritme de contractació d'actuacions, amb una inversió ja compromesa superior als 275 milions d'euros i un bon nombre de les intervencions en fase d'execució o ja executades.⁵² És, sens dubte, el moment de replantejar-se si es continuarà amb la injecció de diners públics per a la contenció puntual de la pèrdua

Referències

- ¹ Sarda, R. (2009). La Estrategia Catalana de Gestión Integrada de Zonas Costeras. A: Gestión Integrada de Zonas Costeras. AENOR Ed. pp. 67-97.
- ² Sarda, R. (2009). La Estrategia Catalana de Gestión Integrada de Zonas Costeras. A: Gestión Integrada de Zonas Costeras. AENOR Ed. pp. 67-97.
- ³ Brenner, J. et al (2010). An assessment of the non-market value of the ecosystem services provided by the Catalan coastal zone, Spain. Ocean & Coastal Management, Volume 53, Issue 1, January 2010.
- ⁴ Barragán J.M. y Borja F. (2011) Evaluación de los Ecosistemas del Milenio. Sección III. Capítulo 13. Litorales.
- ⁵ Deloitte y Exceltur (2005) Estudio de los impactos socioeconómicos, ambientales y sobre el empleo del actual modelo de desarrollo turístico español del litoral mediterráneo, Baleares y Canarias.
- ⁶ Arranz, J.L.C. (1998), Problemática Medio Ambiental de las Áreas Costeras de Catalunya. Retos para la Gestión Integral e Integrada del Litoral Catalán.
- ⁷ Ministerio de Medio Ambiente, Rural y Marino (2010) Perfil Ambiental de España. Informe basat en indicadores.
- ⁸ National Geographic Traveller (2004). Destination scorecard. 115 places rated. A: <http://traveler.nationalgeographic.com/2004/03/destinations-rated/intro-text>.
- ⁹ Exclusiva de RAC1 (13/02/2012). La majoria dels catalans està a favor de la taxa turística i en contra de la sanitària.
- ¹⁰ El País (26/12/2011). La tasa que espantará al turista de bocadillo.
- ¹¹ La Vanguardia (20/12/2011). Catalunya impone la tasa turística sin apoyos del sector.
- ¹² Costa, L. (1998). Problemática Medioambiental de las áreas costeras de Catalunya. Retos para la gestión integral e integrada del litoral catalán. EUROCOAST.
- ¹³ El País (2004/06/01). El Club Med de Cadaqués cierra y pretende vender su 'paraíso' natural al Estado.
- ¹⁴ La Vanguardia (09/04/2012). Polémica por el acceso de vehículos a los terrenos del club Med en el Cap de Creus.
- ¹⁵ El País (28/07/2010) El cabo de Creus, sin casas.
- ¹⁶ El Periodico (18/09/2009). El Club Med recicla sus cenizas.
- ¹⁷ Groot R. et al. (2007) Informe Técnico de Ramsar núm. 3 Núm. 27 de la sèrie de publicacions tècniques del CDB. Valoració d'aiguamolls. Directrius per valorar els beneficis derivats dels serveis dels ecosistemes d'aiguamolls.
- ¹⁸ EUCC Mediterranean Center (2012) Marine Protected Areas in the Mediterranean: Medes Islands.
- ¹⁹ El País (11/10/2010). Invertir en el mar, por Enric Sala.
- ²⁰ EUCC Mediterranean Center (2012) Marine Protected Areas in the Mediterranean: Medes Islands.
- ²¹ El País (11/10/2010). Invertir en el mar, por Enric Sala.
- ²² Capellà, Josep (2009). Study regarding the financial benefits for the local communities directly linked to the Illes Medes Marine Reserve. DCB Turisme i Desenvolupament Local.
- ²³ El País (11/10/2010). Invertir en el mar, por Enric Sala.
- ²⁴ Sarda, R. (2009). La Estrategia Catalana de Gestión Integrada de Zonas Costeras. En: Gestión Integrada de Zonas Costeras. AENOR Ed. pp. 67-97.
- ²⁵ Font: Llei 42/2006, de 28 de desembre, de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2007.
- ²⁶ Font: Llei 2/2008, de 23 de desembre, de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2009.
- ²⁷ Costa, L. (1998). Problemática Medioambiental de las áreas costeras de Catalunya. Retos para la gestión integral e integrada del litoral catalán. EUROCOAST.
- ²⁸ Realty News (07/05/2012). Salamanca Investment construirá en el Port Vell de Barcelona una marina de yates de lujo.
- ²⁹ Fuente: La Barceloneta rebel. A: [nuestravidaloca.org](http://www.nuestravidaloca.org) (12/04/2012). Manifestación contra la reforma del Port Vell. <http://www.nuestravidaloca.org/barcelona-manifestacion-contra-la-reforma-del-port-vell/>
- ³⁰ El País (07/03/2012). El Puerto cobra 10 euros a los vecinos por una copia del proyecto de la marina.
- ³¹ El País (22/03/2012) Los vecinos acusan al Puerto de esconderles información sobre la marina.
- ³² Greenpeace (2011). Destrucció a Tota Costa.
- ³³ Nóvoa, M. y Alemany, J. (2005) Evolución de la costa de Barcelona. Ministerio de Medio Ambiente.
- ³⁴ Fuente: Ajuntament de Barcelona. http://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient/menuitem.37ea1e76b6660e13e9c5e9c5a2ef8a0c/?vgnnextoid=73cc9161f7d1a210VgnVCM10000074fe48c0RCRD&vgnnextchannel=73cc9161f7d1a210VgnVCM10000074fe48c0RCRD&lang=es_ES
- ³⁵ El País (26/10/2011). La marina del Port Vell será un puerto de lujo para yates de hasta 180 metros.
- ³⁶ Revista Mar (02/2012). Las matriculaciones cayeron casi un 14 % en 2011. Seguridad Social de la Marina.
- ³⁷ El Mundo (24/07/2010). Quejas en los pueblos por los retrasos en la regeneración de las playas.
- ³⁸ EFE (04/07/2009). Pescadores anuncian protesta contra la reposición de arena.
- ³⁹ La Vanguardia (29/12/2011). Ecologistas del Maresme afirman que sus playas se mueren por falta de arena.
- ⁴⁰ El Periódico (06/11/2010). El Gobierno desoye al Maresme e insiste en reponer la arena.
- ⁴¹ El Periódico (14/10/2010). El oleaje devora de un golpe tanta arena como la respuesta este año.
- ⁴² El Periódico (09/02/2009). Los pescadores exigen nuevos métodos para regenerar la playa.
- ⁴³ Barragán, J.M. et al. 2011. Las Comunidades autónomas y la gestión integrada de las áreas litorales (GIAL) en España.
- ⁴⁴ Els esculls artificials han estat dissenyats seguint les directrius ambientals i no són ni d'acer ni de deixalles com les de les fragates militars.
- ⁴⁵ Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge (2008). Estudis de base per a una estratègia de prevenció i adaptació al canvi climàtic a Catalunya. Document de síntesi.
- ⁴⁶ Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge (2008). Estudis de base per a una estratègia de prevenció i adaptació al canvi climàtic a Catalunya. Document de síntesi.
- ⁴⁷ Generalitat de Catalunya. Departament de Medi Ambient i Habitatge (2008). Estudis de base per a una estratègia de prevenció i adaptació al canvi climàtic a Catalunya. Document de síntesi.
- ⁴⁸ Arranz, J.L.C. (1998), Problemática Medio Ambiental de las Áreas Costeras de Catalunya. Retos para la Gestión Integral e Integrada del Litoral Catalán.
- ⁴⁹ Font: Viquipèdia. Parc Natural del Delta de l'Ebre.
- ⁵⁰ Brenner, J. et al (2010). An assessment of the non-market value of the ecosystem services provided by the Catalan coastal zone, Spain. Ocean & Coastal Management, Volume 53, Issue 1, January 2010.
- ⁵¹ El País (2009/07/27). ¿salvará un muro el delta del Ebro?
- ⁵² 2010/02/12. Boletín Oficial de las Cortes Generales del Senado. IX legislatura.

GREENPEACE

Greenpeace és una organització independent que utilitza l'acció directa no violenta per exposar les amenaces al medi ambient i cerca solucions per un futur verd i en pau.

Aquest informe ha estat produït gràcies a les aportacions econòmiques dels socis de Greenpeace.

Greenpeace España
San Bernardo 107
28015 Madrid
informacion@greenpeace.es
www.greenpeace.es

Tel: +34 91 444 14 00
Fax: +34 91 447 15 98

Ortigosa 5, 2º 1
08003 Barcelona

Tel: +34 93 310 13 00
Fax: +34 93 310 43 94

greenpeace.es